

УКРАЇНА

(19) UA

(11) 34693

(13) U

(51) МПК (2006)

C07C 209/00

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІОПИС
ДО ПАТЕНТУ
НА КОРИСНУ МОДЕЛЬвидається під
відповідальність
власника
патенту(54) СПОСІБ СИНТЕЗУ N-ЗАМІЩЕНИХ ЕНДО-8, ЕКЗО-9-ДИГІДРОКСИ-4-АЗАТРИЦИКЛО[5.2.1.0^{2,6}]ДЕКАНІВ

1

2

(21) u200714638

(22) 24.12.2007

(24) 26.08.2008

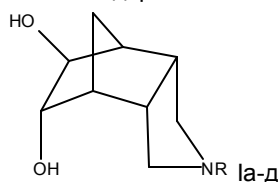
(46) 26.08.2008, Бюл. № 16, 2008 р.

(72) КАС'ЯН ЛІЛІЯ ІВАНІВНА, UA, ПАЛЬЧИКОВ
ВІТАЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ, UA, ТАРАБАРА ІГОР
МИКОЛАЙОВИЧ, UA(73) ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ, UA(57) Спосіб синтезу N-заміщених ендо-8, екзо-9-
дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]деканів, який

включає відновлення вихідної речовини алюмогідридом літію в середовищі киплячого абсолютного розчинника під контролем тонкошарової хроматографії, який відрізняється тим, що використовують 2,9-3,1 мольний надлишок алюмогідриду літію, а реакцію проводять від 16 до 24 годин з використанням більш низькокиплячого тетрагідрофурану при його температурі кипіння 66 °С, потім продукти піддають хроматографічному очищенню в колонці, заповненій оксидом алюмінію.

Заявка стосується нового способу синтезу N-заміщених ендо-8, екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]деканів - трициклічних дигідроксиамінів, які містять конденсовані норборнановий і пірролідиновий фрагменти.

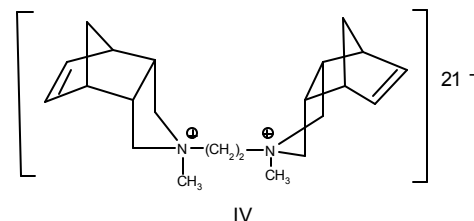
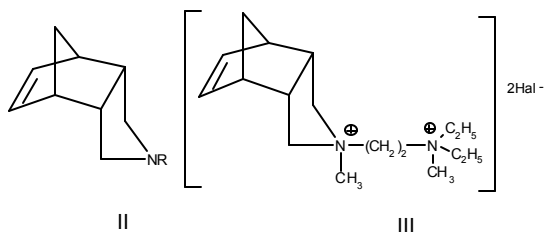
Корисна модель стосується нових хімічних сполук, а саме похідних ендо-8, екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]декану, загальної формули (Ia-d). Сполуки, що заявляються, їх властивості і спосіб одержання в літературі не описані.

R = CH₃ (a), C₃H₇ (б), CH₂PH (в), цикло-C₆H₁₁ (г), 4-CH₃C₆H₄ (д).

Є багато підстав для прогнозування високої біологічної активності сполук цієї групи, які визначаються особливостями біологічної дії трициклічного каркасу. Так, серед похідних 4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]дец-8-ену (II, R = H) Л. Райсом зі співробітниками [1, 2] знайдено речовини, які мають різні види фармакологічної дії (гіпотензивну, транквілізуючу, антиглікемічну). В числі перших були вивчені трициклічні аміни (II, R = (CH₂)₂N(C₂H₅)₂, (CH₂)₃N(CH₃)₂). Гіпотензивну активність виявила також четвертинна сіль (III). Пізні-

ше ті ж автори описали інші б/очетвертинні солі (IV, n = 3-6, 9, 10), споріднені ізоіндолу [3].

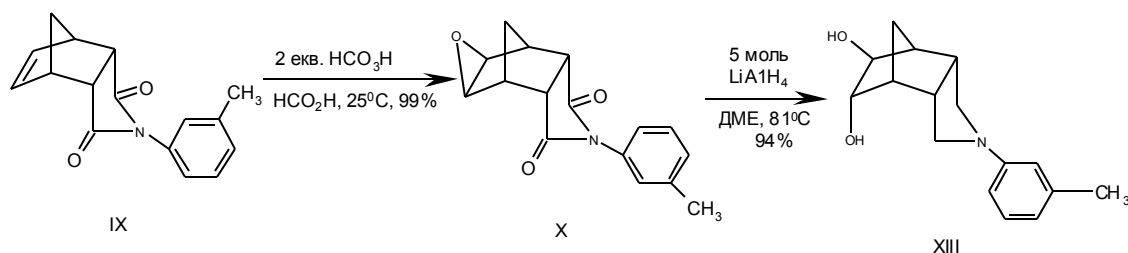
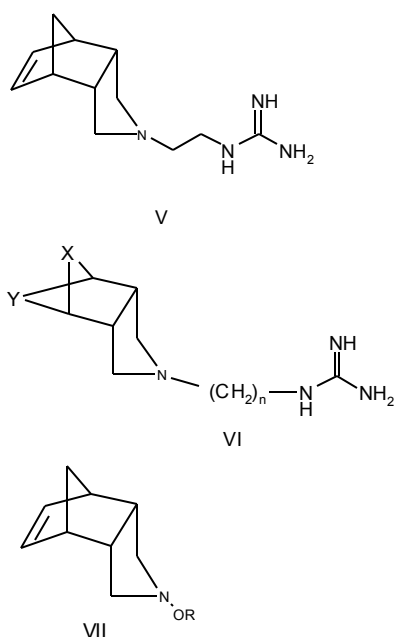

Є свідчення того, що антигіпертензивні властивості характерні для N-гуанідино(алкіл)ізоіндолів (V) [4, 5]. Велика група сполук (VI), аналогів амінів (V, X = CH₂, (CH₃)₂C, O; n = 2, 3; Y = CH₂-CH₂ чи CH=CH), також знижує кров'яний тиск і перешкоджає гіпертензії [4]. Алкоксиаміни (VII, R = CH₃, CH₂Ph) благотворно діють на центральну нервову систему [6].

(13) U

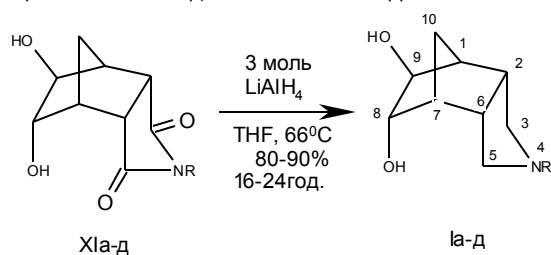
(11) 34693

(19) UA

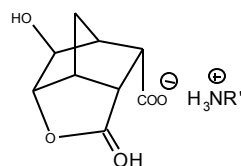
В основу корисної моделі поставлено задачу розробки нового більш зручного способу синтезу сполук ряду енд-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]-декану, який дозволить розширити ряд амінів згаданої групи і розширити можливості синтетичних підходів до цієї важкодоступної групи сполук.

Поставлена задача вирішується новим способом синтезу амінів (Ia-д). N-алкіл(арил)-заміщені енд-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]-декани вказаної загальної формули одержують в одну стадію відновленням трансдигідроксидів (XIa-д) 2.9-3.1 молями алюмогідриду літію в киплячому абсолютному тетрагідрофурані (66°C). Реакцію проводять протягом 16-24 годин під контролем ТШХ. Продукти піддають хроматографічному очищенню в колонці, заповненій оксидом алюмінію.

Найбільш близьким до об'єкта, що заявляється (прототип) є відомий двостадійний спосіб синтезу N-(м-толіл)-ендо-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]-декану (VIII) [7] на основі іміду (IX) біцикло[2.2.1]гепт-5-ен-ендо,ендо-2,3-дикарбонової кислоти. Перелік операцій способу включає епоксидування сполуки (IX) надлишком (2 екв.) пероксимурашиної кислоти, яка отримана *in situ* при температурі 25°C. Кристалічний епоксид (X) кип'ятять в середовищі абсолютного діметоксигетану з алюмогідридом літію (мольне співвідношення реагентів 1:5) до завершення реакції за даними тонкошарової хроматографії (ТШХ). Цільовий продукт (VIII) очищують за допомогою хроматографії в колонці, яка заповнена сілікагелем.

Недолік описаного способу полягає в необхідності використання на останній стадії (відновлення епоксиду (X)) великого (п'ятикратного) мольного надлишку алюмогідриду літію, а також проведення реакції в досить жорстких умовах при температурі кипіння діметоксигетану (81°C), що підвищує вірогідність альтернативного перебігу процесу.

R=CH₃ (а), C₃H₇ (б), CH₂Ph (в), Цикло-C₆H₁₁ (г), 4-CH₃C₆H₄ (д).

Синтезовані сполуки є кристалічними або маслоподібними речовинами, що малорозчинні у воді і добре розчинні в етанолі або хлороформі. Для доказу будови та складу зазначених сполук були використані відомі фізико-хімічні методи, зокрема ІЧ-спектроскопія, спектроскопія ЯМР ¹H та елементний аналіз. Одержані результати свідчать про відповідність синтезованих сполук заявленим.

До переваг запропонованого в цій заявці способу синтезу енд-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]-деканів (Ia-д) можна віднести наступні:

- зменшення кількості стадій та пом'якшення умов синтезу;
- зменшення мольного надлишку відновника (LiAlH₄);
- великий вихід амінів (80-90%) через високу селективність процесу.

Запропонований спосіб синтезу здобуває особливу актуальність у зв'язку з нещодавно розроб-

леним нами простим методом отримання транс-дигідроксиімідів [8] на основі доступних солей екзо-2-гідрокси-5-оксо-4-оксатрицикло-[4.2.1.0^{3,7}]нонан-ендо-9-карбонової кислоти (XII, R' = Alk, Aryl).

Синтез N-метил-ендо-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]декану (Ia) (приклад). У колбу ємністю 100мл, що обладнана магнітною мішалкою і зворотним холодильником, поміщали суспензію 0,228г (6 ммоль) алюмогідриду літію в 40мл абсолютного тетрагідрофурану, додавали при перемішуванні 2 ммоль відповідного транс-дигідроксиімиду (XIa). Реакційну масу перемішували при кип'ятінні на протязі 16 годин до закінчення реакції (дані ТШХ), далі суміш повільно обробляли крижаною водою при охолодженні, гідроксиди літію й алюмінію відфільтровували, органічний шар відокремлювали, висушували сульфатом магнію, осушувач відфільтровували. Після видалення розчинника в вакуумі, продукт піддавали хроматографічному очищенню в колонці, заповненій оксидом алюмінію (співвідношення маса продукту : маса сорбенту - 1:50), використовуючи як елюент діетиловий етер, а також його суміш з 2-пропанолом у співвідношенні 1:1. Вихід сполуки (Ia) 0,30г (88%), т.кип. 94-96°C (1мм.рт.ст.), R_f 0,10. ІЧ-спектр, см⁻¹: 3381, 2948, 1358, 1084, 1049. Спектр ЯМР ¹H, δ, м.ч. (J, Гц): 8,88 уш.с (1H, OH), 3,72 уш.с (1H, H⁸), 3,68с (1H, H⁹), 3,08д (1H, H^{5a}, ²J_{5a,5b} 9.9), 2,97д (1H, H^{3a}, ²J_{3a,3b} 10.4), 2,58м (1H, H²), 2,43м (1H, H⁶), 2,23с (3H, CH₃), 2,22м (1H, H¹), 2,13м (1H, H⁷), 2,00дд (1H, H^{3b}, ³J_{3b,2} 8.5), 1,88дд (1H, H^{5b}, ³J_{5b,6} 7.1), 1.79 д (1H, H^{10s}), 1.23 д (1H, H^{10a}, ²J_{10s,10a} 10.4). Знайдено, мас. %: C 63.94; H 8.85; N 8.22. C₉H₁₅NO₂. Обчислено, мас. %: C 63.91; H 8.88; N 8.28.

Аналогічно синтезовано наступні сполуки:

N-пропіл-ендо-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]декан (Ib). Вихід 0.36г (85%), маслоподібна речовина, R_f 0.14. ІЧ-спектр, см⁻¹: 3415, 2970, 1470, 1360, 1280, 1095, 1060, 1030. Спектр ЯМР ¹H, δ, м.ч. (J, Гц): 3.78 с (1H, H⁸), 3.78 с (1H, H⁹), 3.25 д (1H, H^{5a}, ²J_{5a,5b} 9.9), 3.12 д (1H, H^{3a}, ²J_{3a,3b} 10.8), 2.63 м (1H, H²), 2.47м (1H, H⁶), 2.36 т (2H, CH₂), 2.28 м (1H, H⁷), 2.19 д (1H, H¹, ³J_{1,2} 5.7), 2.01 дд (1H, H^{3b}, ³J_{3b,2} 8.9), 1.95 дд (1H, H^{5b}, ³J_{5b,6} 7.6), 1.85 д (1H, H^{10s}), 1.50 м (2H, CH₂), 1.31 д (1H, H^{10a}, ²J_{10s,10a} 9.9), 0.92 т (3H, CH₃). Знайдено, мас. %: N 6.72. C₁₂H₂₁NO₂. Обчислено, мас. %: N 6.64.

N-бензил-ендо-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]декан (Iv). Вихід 0.41г (80%), т.пл. 115-117°C, R_f 0.12. ІЧ-спектр, см⁻¹: 3379, 2959, 2943, 1358, 1345, 1082, 1049, 821. Спектр ЯМР ¹H, δ, м.ч. (J, Гц): 7.32-7.24 (5H, H_{аром}), 3.78 уш.с (1H, H⁸), 3.74 д, 3.37 д (2H, CH₂, ²J_{3a,3b} 12.4), 3.68 с (1H, H⁹), 3.22 д (1H, H^{5a}, ²J_{5a,5b} 10.2), 2.93 д (1H, H^{3a}, ²J_{3a,3b} 10.7), 2.63 м (1H, H²), 2.50 м (1H, H⁶), 2.26 м (1H, H⁷), 2.14 д (1H, H¹, ²J_{1,2} 5.7), 2.10 дд (1H, H^{3b}, ³J_{3b,2} 7.7), 2.08 дд (1H, H^{5b}, ³J_{5b,6} 7.4), 1.84 д (1H, H^{10s}), 1.29 д (1H, H^{10a}, ²J_{10s,10a} 10.4). Знайдено, мас. %: C 74.17; H 8.07; N 5.47. C₁₆H₂₁NO₂. Обчислено, мас. %: C 74.13; H 8.11; N 5.41.

N-циклогексил-ендо-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]декан (Iг). Вихід 0.41г (81%), т.пл. 90-93°C, R_f 0.23. ІЧ-спектр, см⁻¹: 3365, 3270, 2945, 1450, 1360, 1270, 1122, 1095, 1060, 1030, 885. Спектр ЯМР ¹H, δ, м.ч. (J, Гц): 3.78 уш.с (1H, H⁸), 3.77 с (1H, H⁹), 3.38 д (1H, H^{5a}, ²J_{5a,5b} 9.5), 3.21 д (1H, H^{3a}, ²J_{3a,3b} 10.5), 2.62 м (1H, H²), 2.48 м (1H, H⁶), 2.28 м (1H, H⁷), 2.19 д (1H, H¹, ³J_{1,2} 5.7), 2.11 дд (1H, H^{3b}, ³J_{3b,2} 8.7), 2.06-1.88 (4H, H_{цикл}), 1.97 дд (1H, H^{5b}, ³J_{5b,6} 7.2), 1.83 д (1H, H^{10s}), 1.77-1.71 (2H, H_{цикл}), 1.62-1.54 (1H, H_{цикл}), 1.31 д (1H, H^{10a}, ²J_{10s,10a} 10.7), 1.26-1.16 (4H, H_{цикл}). Знайдено, мас. %: C 71.80; H 10.03; N 5.65. C₁₅H₂₅NO₂. Обчислено, мас. %: C 71.71; H 9.96; N 5.58.

N-n-толіл-ендо-8,екзо-9-дигідрокси-4-азатрицикло[5.2.1.0^{2,6}]декан (Iд). Вихід 0.47г (90%), т.пл. 165-166°C, R_f 0.42. ІЧ-спектр, см⁻¹: 3338, 3308, 2960, 2936, 1618, 1516, 1364, 1242, 1148, 1050, 810. Спектр ЯМР ¹H, δ, м.ч. (J, Гц): 7.07 д (2H, H_{аром}), 6.76 д (2H, H_{аром}), 4.59 уш.с (1H, OH), 3.93 д (1H, H^{5a}, ²J_{5a,5b} 8.4), 3.83 д (1H, H⁸, ³J_{8,7} 3.9), 3.71 с (1H, H⁹), 3.65 д (1H, H^{3a}, ²J_{3a,3b} 9.6), 2.81 м (1H, H²), 2.76 дд (1H, H^{3b}), 2.64 дд (1H, H^{5b}), 2.63 м (1H, H⁶), 2.39 м (1H, H⁷), 2.29 м (1H, H¹), 2.27 с (3H, CH₃), 1.87 д (1H, H^{10s}), 1.37 д (1H, H^{10a}, ²J_{10s,10a} 10.5). Знайдено, мас. %: C 74.20; H 8.07; N 5.43. C₁₆H₂₁NO₂. Обчислено, мас. %: C 74.13; H 8.11; N 5.41.

В ІЧ-спектрах сполук (Ia-д) відсутні смуги поглинання карбонільних груп і є інтенсивні смуги поглинання гідроксильних груп в області 3415-3270 см⁻¹. В спектрах ЯМР ¹H сполук (Ia-д) містяться два сигнали в одній області поля (3.68-3.83 м.ч.), які відносяться до резонансу протонів при вуглецевих атомах, які несуть гідроксильні групи. Мультиплетність сигналів (дублет і синглет) є наслідком їх різних просторових орієнтацій відносно вуглецевого каркасу. Приведені дані дозволили приписати розташовані в слабкому полі сигнали протонам H⁸ і H⁹. Для всіх сполук характерний незвичайний резонанс протонів метиленових груп при атомах C³ і C⁵. Протони кожної з метиленових груп нееквівалентні (Δδ 0.83-1.41 м.ч.) і відрізняються друг від друга як значенням хімічних зсувів, так і віцинальних КССВ. Ці розходження визначаються присутністю гідроксильної групи в ендо-області каркасу і пов'язані зі зміною конформації системи, що призводить також до нееквівалентності сигналів протонів H² і H⁶, H¹ і H⁷. В спектрах ЯМР ¹H трициклічних дигідроксиамінів (Ia-д) є всі необхідні сигнали замісників біля атому нітрогену.

ІЧ-спектри реєстрували на спектрометрах UR-20 і Paragon 500 FT-IR (фірми Perkin Elmer) в області 4000-400см⁻¹ для зразків твердих сполук у таблетках броміду калію, а для маслоподібних - у тонкій плівці між склами з броміду калію. Спектри ЯМР ¹H записували на радіоспектрометрі Varian VXR з робочою частотою генератора 300МГц для розчинів речовин у дейтерохлороформі з використанням ТМС як внутрішнього стандарту. Контроль за ходом реакцій і чистотою синтезованих сполук здійснювали методом ТШХ на пластинках Silufol UV-254, елюент - діетиловий етер, проявник - пари йоду. Елементний аналіз виконували на аналізаторі Carlo Erba.

Література:

1. Rice L.M., Grogan C.H., Reid E.E. Hypotensive Agents. IV. Hydrogenated Dialkylaminoalkyl Isoindole Derivatives// J. Am. Chem. Soc. - 1953. - Vol. 75, №10.-P. 4911-4913.
2. Пат. 3084167 США (кл. 260-319) Isoindoles// Rice L.M. Заявл. 09.12.54; Оpubл. 02.04.63// Chem. Abstr. - 1963. - Vol. 59. - 9991g.
3. Rice L.M., Grogan C.H., Reid E.E. Hypotensive Agents. V. Hydrogenated Bis-isoindole Quaternary Salts// J. Am. Chem. Soc. - 1955. - Vol. 77, №2. - P. 616-620.
4. Пат. 3415842 США (кл. 260-326.1) N-Guanidino (alkyl) isoindoles// Mizzoni R.H., Mall R.P. Заявл. 17.01.62; Оpubл. 10.12.68// Chem. Abstr. - 1969. - Vol. 70. - 47293h.
5. Пат. M1701 Франция. Azanonene antihypertensive// Rathgeb P., Surber W., Schweizer A. Заявл. 03.02.61; Оpubл. 18.03.63// Chem. Abstr. - 1963. - Vol. 59. - 11455c.
6. Заявка 15540 Япония. (16 Е 33) N-Alkoxy-3,6-methano-4-tetrahydroisoindoline derivatives// Toyoshima S., Hamano H. Заявл. 12.10.65; Оpubл. 28.08.67// Chem. Abstr. - 1968. - Vol. 68. - 95681p.
7. Структура продуктов восстановления N-(м-толил)-екзо-2,3-эпоксибицикло-[2.2.1]гептан-эндо,эядо-5,6-дикарбосимида алюмогидридом лития// Л.И.Касьян, О.В.Критик, А.О.Касьян, И.Н.Тарабара// Журн. орган, химии. - 2004. - Т.40, вып.12. - С.1878-1879.
8. Пальчиков В.А., Тарабара И.Н., Касьян Л.И. Новый способ получения транс-имидодиолов норборнанового ряда// Журн. орган, химии. - 2007. - Т.43, вып.5.- С.779-780.